

"PROLETAREC."

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in urednik: Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Narodnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.

Oglasni prostor: Pri spremembi kvartalno je poleg naravnega naznani tuči "STARI" nastavlja.

PROLETARIAN

PUBLISHED EVERY TUESDAY by South Slavic Workmen's Publishing Company, Chicago, Ill.

Subscription Rates: United States and Canada, \$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries, \$2 a year, \$1 for half year. Advertising Rates on application.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC",

587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

NEKOLIKO O FINANČNI KRIZI

Današnja človeška družba je polna takozvanih "praktičnih" ljudi, ki trdovratno zavračajo novejšo nauko o izboljšanju te in one stvari v prid človeštva. Ti praktiki, kateri so večinoma doma v vladajočih slojih, zasmehujejo teoretika ali učitelja novih idej, s katerimi uči preosnova trnolegega družabnega sistema in rešitev gospodarskih težkoč.

Toda te praktične glave ne vedo, da z svojimi navedbami in praktičnim gospodarstvom drvice ravno tam, kjer jih čaka pogibelj. Ne vedo, da z svojimi vratolonskim gospodarstvom spodkapaajo glavni stebri svojih lastni zgradbi: pospešujejo prihod one dobe, ktere si želi marsikateri treznomislec teoretik, dobe, ki bo spremenila lice človeški družbi.

Poglejmo, če ni tako. Veliko francosko revolucije je povzročila kraljeva vlada, ktera je jako praktično prošala francoski narod. V Rusiji delajo po enakem kopitu: sestradan proletarijat tolažijo s knuto in svinecem. To gnouj ta revoluciji, ktera hode nadvomno pokosila carjev tron. V osrednjih evropskih državah, na primer v Avstriji, Nemčiji in Italiji, so praktični možje z svojim kričavim gospodarstvom zanetili že lep plamenček samospoznanja med izkoriščenimi sloji. Ljudstvo vstaja, se organizuje in zahteva glasno svoji pravice.

Najlepše se pa zreali ta praktično gospodarstvo v Združenih državah. V tem toli hvalisanem in opevanem delu sveta kar mrgoli "praktičnih mož". Amerika je dežela vzornega gospodarstva — vsaj hvalijo se tako. Prod nekaj leti so nam obljubili ti praktiki poln "dinner paif" za dolgo dobo. Rekli so, da naša dežela je oblagodarjena z vsem dobrim in prosperitetna za vsakega, kdor se hoče resno potruditi. Vsaka nezadovoljnost in pritožba je odveč. Mi socialisti smo bili sanjači, rovarji in neželjeni državljani. Naše dokazovanje, da tako "vzorno gospodarstvo", kakršnega vodijo kapitalisti, mora zavoziti do finančne in gospodarske

DELA VCI!

Denar ni zgubljen. Kupite "stock" Juoslovanske Delavske Tiskovne Družbe in postanite lastniki edinega slovenskega delavskega tednika v Ameriki. Delnica stane \$10. Plača se lahko v dveh obrokih po \$5. Pišite za pojasnila.

Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba 587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

panike, krize in končno do — revolucije, je bilo glupost. Razred ni boj jim je bil — "nonsense". Pa glej ga zlonka! Streslo se je enkrat — dvakrat, počilo je pa imamo finančno paniko. Praktični možje nas sicer tolažijo, da ni nič hudega. Malenkostna posledica — nadprodukcije, kar bo pa spet kmalu v normalnem tiru. Lepa tolažba! Kdo pa trpi te "malenkostne posledice"? Ali ni delavec, mali obrtnik in trgovec tisti, kteremu so zaprli bančne hranilnice in povedali, da ne dobi svojega vložnega denarja? Ali ni ravno producent tisti, kterega radi "pomanjkanja" denarja odpuščajo od dela? Pojdi v banko in povej, da si slučajno v stiski ter zahtevaj vse svoje denarne vloge; videl boš, kaj se ti bo reklo. "Tvoj denar je varen, toda dobiti ga ne moreš", odgovoril bo bankir, praktičen mož.

Poglejmo malo kapitalizmu v drob, da vidimo od kod in kako nastajajo finančne panike s svojimi zlonosnimi posledicami. Podjetni ali boljše spekulativni veletrgovci zapusti na smrtni postelji sto milijonov dolarjev. Lahko da je ta veletrgovec začel business z enim samim centom, toda to nas ne briga. Svoja \$100,000,000 je na veletrgovčev ukaz naložena obrestonosno za njegova dva mala vnuka dokler ne odrasteta. Resimo, da se ta ogromna svota obrestuje po 6%, kar pa nikakor ni preveč če pomislimo, na kak dobičkonosen način je v petdeset letih svojega poslovanja spravil ta veletrgovec skupaj sto milijonov. V enem letu prinese torej ta kapital \$6,000,000 dobička. Ako tako računamo naprej, vidimo, da se prvotni kapital podvoji v dvanaestih letih.

Naslednja tabela kaže, kako se množijo Marshall Fieldovi milijoni. Prejšnji veletrgovec je označen kot Marshall Field. Evo:

Vloženi kapital100 mil. V 12 letih200 mil. V 24 letih400 mil. V 36 letih800 mil. V 48 letih1 bilijon. V dobi štiridesetih let se torej denar pomnoži desetkrat, ako se obrestuje po 6 od sto. Iz Rockefellerjevega bilijona je potentakem lahko deset bilijonov v imenovani dobi. Zdal pa nastane vprašanje: Ali ti milijoni proizvajajo ali grabijo množično se milijone? Naši "praktični" pravijo, da jih proizvajajo, toda prepričajmo se.

Zaposeljeni viri trdijo, da ameriško bogastvo znaša danes povprečno \$1000 na vsakega, moža, ženo in otroka. Po zadnjem štetju imajo Združene države 80 milijonov prebivalcev. Potentakem znaša naše "narodno" bogastvo 80 bilijonov dolarjev in John D. Rockefeller ima eno osemdesetinko tega bogastva. V štiridesetih letih bo imel eno osminko, a še štirideset let pozneje bodo njegovi nasledniki lastovali ves ameriški kapital, kakikor se ga proizvede. Toda tu ni samo Rockefeller; so še drugi multimilijonarji, kteri stotako stremijo za dobičkom in obrestini.

Iz tega je vsaj nekoliko razvidno, da kapital v rokah pešice-kapitalistov ne proizvaaja, ne širi množičnega kapitala temveč ga žre. Z drugimi besedami: ogromni milijoni dolarjev, ki se zgrajajo v roke Rockefellerja, Morgana, Harrimana, Carnogea-ja itd. niso samo mrtvi; za splošno ameriško ljudstvo, temveč požrejo še ostali kapital, ki je porazdeljen med malimi obrtniki, trgovci, farmerji in delavstvom.

Narodna bogastvo služi na ta način le kapitalistom; potom obrestni in dividend kupci njih kapital. Vedno rasteč kapital pa zahteva po današnjem profit-sistemu vedno več obresti in dividende. Ker to pomenja pogin malim kapitalistom, nastane divja konkurenca na finančnem polju, ki pa ni brez posledice. Denarni mogotci, grafterji in velevartopirci na borzah se pulijo toliko časa, dokler ne spravijo par slabijih sografterjev na kant — in finančna panika je tu.

Denarni zavodi bodo pokali; vsled denarnega pomanjkanja bo rasla brezposelnost in ko pritrsne najhujše takrat bo prišla — kar mora priti —: gospodarska revolucija. Krvava francoska revolucija je razlástila kralja in njegovo karmarilo države in jo dala v roke ljudstvu; ameriška revolucija je razlástila angloškega kralja Jurija III. večjega dela severne Amerike in jo dala v roke naseljencom. Ravno tako bode tudi ponovna ameriška revolucija razlástila kapitaliste njih ogromnega, za ljudstvo mrtvega kapitala, in ga dala v roke proletarijatu, ki ga pa ne bo rabil za individualne koristi, temveč v korist vseh.

SOCIJALIZEM PA SOCIJALISTIČNE TENDENCE.

Od kar dobiva socijalizem v Ameriki vedno večja tla je opažati od strani ameriških "patrijotov", kako črnijo iz odstavkov socijalističnega programa točke, tičooe se bližajo oprava v občinah in drugih državah vsi sodobni pristo, rih v svobodi deloma štoditi socijalizmu, deloma pa, da povečajo svojo patrijotično dušo.

Vse polno je teh "patrijotičnih" ljudskih serčevalcev na svojo post, medloš jih v polni razred zaloznikov revij in časopisov, ki imajo obsejne publikacije.

Pravo tekmovalstvo je opažati na polju osvobodjanja ameriškega naroda iz pod jurna mogočnih trustov in zdi se ti, da vrti milijon biljev ljudske jeze med ameriško plutokracijo.

Leti zalozniki najmanjso najboljše pisatelje narodne ekonomije; najmanjso najboljše socijologe, kar jih premore ameriški narod in za spise teh se naredi veličanska rešidna. Za spise plačajo radi ravno toliko nagrade, kakor pisateljem, ki opisujejo romantičnega in vseh Plekapiča v državi Colorado!

Vse to se paše zadnji čas po teh magazinih, ki so patrijotični Amerikancem duševna tribuna ameriškega življenja — socijalistične tendence. In duša patrijotičnih privržencev je polna senzacije, polna razočaranja in razvnetja ter ponosa; da ameriška republika ni ruske nature in čast, ko se polomi raznim trustom kósti ni več daleč...

Pa kako bi se nezavnela patrijotična duša za lepe besede, ki so pisane v "Metropolitán magazinu", "Everybody magazinu", in v magazinih in časnikih raznih avtomov, ko so pisane za ameriško ljudstvo? Tako lepe so besede polne navdušenosti, polne demurže in hujškanja napram kapitalistom. — Da, kotor je kdaj vrtel socijalistično molkolnogo mora reči, da presenjajo te vsebe in te socijalizem, toda to ni menenje socijalizem; za pristožnega ameriškega patrijota je socijalizem tuja doktrina, nepristojna ameriški naturi. To pravijo "patrijotični" publishers in patrijotični privrženci praktično. Vse delo tega zasebnega triletnega — prvoje — je prola, ameriškega demokratizma, užrškega individualizma. Pa, v tem individualnem ameriški patrijotizem leži tista posledica, ki je ustvarila neomejeno denar in mogočnost — ljudsko odprlost.

Kaj hočemo s tem reči? — Socijalistični magazini povzelo samo razultat, ne povzelo pa remedije, in najo zasebnih nobenih načrtov za praktično delo. Saj zato je treba pred vsem disciplinarno organizacijo, katera izvršuje programatičnim potem tisto delo, ki je najhujše in pristojno. Organizacija mora voditi zakaj je tu in kaj hoče.

Organizacija mora biti razredna, ne pa popularna, kot so ameriški magazini, ki pišejo socijalistično tendenčno.

Pisati socijalistično tendenčno popularne magazine je sicer ameriško, ni pa socijalistično in je za socijalizem le toliko važno, da ljudje, ki mislijo trezno pa čitajo take članke, da se vprašajo,

kdo te tendence izvršuje v praksi. V tem vidimo nekoliko samoreklamo za socijalizem. V ostalem so ti magazini in časniki a la Hearst, podobni le muzikalnemu zaboju, ki menja godbene komade.

Gospodarsko uprašanje ne more biti senzacija; senzacije izhajajo le iz gospodarske mizerije in socijalizma naloga je, odpraviti mizerijo in senzacije, ki izhajajo iz nje.

Za zasebnog zaloznika magazinov je seveda prvi princip da razširijo podjetje — in to se zgodi le potem senzacijskih članokov, katerim spudajo — po umenju teh zaloznikov tudi soc. tendenčno pisanje.

V Ameriki imamo sicer par zasebnih socijalističnih zalozateljev, ki izdajo ne socijalistično tendenčno, temveč socijalistično publikacije. Za prva dobo socijalističnega življenja v Ameriki so ti zalozniki mnogo investirali v socijalistično časopisje. Podjetje se je z idejo povečalo in dana se je razredno-revolucionarna publikacije popularne izven soc. stranke.

Socijalistično časopisje bi moralo biti sicer v posesti stranke ali pa toke akocijsko družbe, kakor spr. družba, ki izdajo "Proletarca" — ki sestoji iz petih članov soc. organizacije, če se iz drugim t. j. ni ne more vzdrževati.

Bravo! Vseeno se bo narodni socijalistični spoudal bavil glede nakupa soc. časopisja iz prihodnih rok.

Najboljše delo, ki ga je mogoče opravljati kolektivno, je časopisje.

Samo dobro nadzorovano, skopno delo, zamere zagotoviti vstranost v boju zoper kapitalistični proizvajalni sistem in demagogično časopisje, ki niso pesek v očeh. Ne za soc. tendence pisane članke, marveč za socijalistično propagando, ki ima za seboj pozitivno delo, se zavzemamo.

Frank Petrič

Za raznovrstne tiskovine,

kakor: pismen papir in kuverte s firmo in naslovom, računske liste, vizitnice, business-karte, letake, plakate, trgovska vrtbi; dalje pamflete, knjižnice, društvena pravila, udninske knjižice, vstopnice za veselice, kuverte itd. se obrnite na

"Proletarca" 587 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Naročene tiskovine izdelujemo v unijski tiskarni in sicer točno, dobro in po zmernih cenah.

Preskrbimo tudi prevode iz angleškega, nemškega itd. v slovenščino in naobratno.

Priporočamo se zlasti sodružnim socialističnim klubom in bratskim društvom pri S. N. P. J. v nabavo potrebnih tiskovin.

Sodruži k sodrugom!

GOSTILNA, dobro in vedno pre-skrbljena z najboljšimi pijačami, unijskimi smodkami in prostim prigrizkom.

Dvorane za društvene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd.

Potujoči rojaki vedno dobro došli.

Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk

Frank Mladič

587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

SLOVENC! POZOR!

Ako potrebujete obleke, klobuke, srajce, kravate, ovratnike ali druge potrebne reči za moške -- za delavnik in praznik, tedaj se oglasite pri meni, kjer lahko govorite v svojem materinem jeziku.

Čistim tudi stare obleke in izdelujem nove po najnovejši modi in nizki ceni.

Juraj Mamek 581 S. Center Av. blizu 18. ul., Chicago

KAKO PRIDE VAŠ DENAR NAJVARNEJE V STARI KRAJ?

POZOR SLOVENC! IN HRVATJE!!!

Slavemu občinstvu v Chicago in okolici naznanjaja, da sva odprla na

623 So. THROOP ST., novourejeno pekarijo,

kjer pečeva najokusnejša raznovrstna peciva. Za srečo pečivo in solidno potrežno jamčiva. Bratje, podpirajte edino domače podjetje v tej struki!

Z odličnim spoštovanjem JUR. CURIČ & ALEX. IVČEĆ 623 So. Throop St., Chicago.

Mohor Mladič, 617 So. Center ave., Chicago, Ill.

Stranka.

Socialistično gibanje med hrvatskim delavci.

"Proletarec" je že v svoji oktoberski številki, še kot mesečnik, ponatisil znameniti "Proglas na hrvatski radnički narod v Ameriki", katerega so izdali hrvatski sodruzi v Allegheny, Pa., s katerim pozivljajo zavodne hrvatske delavce k delu za ustanovitve svojega socialističnega kluba. Ta "Proglas" ni ostal brez uspeha. Hrvatski delavci so se začeli zanimati za stranko in alleghenski sodruzi, ki so prvi šli na delo, so sklenili, da se jda strankin list. List pa ne bo izhajal v Allegheny, temveč v Chicagi; to pa iz tega razloga, ker je v Chicagi centralna mednarodna socialističnega gibanja v Združenih državah in hrvatskim sodrugom se ho tu nudila najboljša prilika razširiti propagando med ameriškimi Hrvati. List izide 20. decembra t. l. in bo izhajal dvakrat na mesec.

Zaen z listom hočejo hrvatski sodruzi v Chicagi postaviti na noge tudi svoje socialistično organizacijo. V to svrhu so se vršil v nedeljo 7. t. m. politični shod v dvorani sadr. Fr. Mladica na Center Ave. Sklepi so shod pod vodstvom sodruga Milan Glumca, kateri je pred par dnevi prišel iz Allegheny, Pa., in kateri ostane stalno tu v Chicagi. Na ta shod je prišlo lepo število hrvatskih delavcev; navzočih je bilo tudi nekaj slovenskih sodrugov. Mnogi govorniki, med njimi tudi omenjeni sodrug Glumec, so v daljših govorih tolačili zbranim delavcem pomen in potrebo socialistične organizacije, pomen razredne borbe in neštete krivice, ktere nam dan za dnem prinaša neumnost kapitalizma.

1. kolektivno (skupno) lastništvo industrije, ki je zdaj v rokah trestov, kompanij ali posameznih kapitalistov.

2. demokratično (ljudsko) in pravo ali gospodarstvo tako kolektivistično industrije.

3. skrajšanje delavnega časa in vsestransko izboljšanje delavne, tvojne, rudniške in v telekomunikacijah delavce.

4. državno zavarovanje delavcev in dostojno oskrbovanje za ostarele in telesno onemoglo delavce.

5. povečanje in plemenititev inštitucije oziroma proizvajalnih sredstev in svrhu, da se odpravi brezposelnost.

6. popolna selska izobrazba za vse otroke do osemnajstega leta in absolutno odprava otroškega dela.

7. jednake politične in civilne pravice za ženske, kakor za moške spol in emancipacije (samostojnosti) žene.

To so glavnejše temeljne točke v programu mednarodnega socialističnega gibanja, ki jih spozna opravičeno in teoristično zavedeni delavci, je dolžan, da se pridruži socialistični organizaciji in se dejansko vpleče v njo, katera tega bje socializem pravi kapitalizem v dosego izri omenjenih zahtev.

Član-socialisti so obenem tudi dolžni podpirati in širiti svoje to je socialistično gibanje. Morajo biti agitatorji, širitelji socialistične misli in skrbeti za redno in samostojno podporo našega časopisa in literature t. j. brati in razlagati knjige in propagandne liste socialistično socializma.

Mislino, da to zadostuje za sodaj. Zavodni delavci in sodruzi naj tega ne prezrejo, temveč naj delujejo po svojih močeh, da bi vsi delavci v klub, katere hoče Jugoslav, socialistično zveza v zvezi in v Chicagi v vseslovenski sprejeli pod svoje vodstvo. Član vsi naše hrvatske organizacij, tem prej bomo uspešni in podpiri in razširili socialistično in ljudsko miselnost, katere ni d. nam se ustavi, skrbeti za redno in samostojno podporo našega časopisa in literature t. j. brati in razlagati knjige in propagandne liste socialistično socializma.

Delavci vseh delov, združite se! Dragega namote zadržati, kar svoje verige, prelomite pa lahko vse!

Socializem je edina rešilna pot za tega krivičnega sistema. Delavci, zgrinjajte se pod prapor socializma.

Knjižica "Naša bogastva", jako potrebna za delavce, se dobi v našem upravnštvu. Cena 5c. Kdor naroči več komadov, ima popust.

Proletarci, skrbite, da bo "Proletarec" prodir v sleherni proletarski kotiček.

Splošni pregled UREDNIŠTVA. Delavci, organizujte se v socialistične klube! V organizaciji je izobrazba in moč.

KRATKO NAVODILO NA MNOGA VPRAŠANJA GLEDE USTANOVITVE SOCIALISTIČNIH KLUBOV.

Ponatis iz 10. št. "Proletarca".

Mnogo zavodnih sodrugov na raznih strani Amerike se je obrnilo na nas s prošnjami, da bi jim dali navodila glede ustanovitve novih socialističnih klubov. "Proletarec" namerava itak v kratkem objaviti obširne instrukcije o socialističnih organizacijah, kakor tudi temeljna načela socialistične stranke v Združenih državah in obenem načela mednarodnega socializma. Da pa pravčasno ugodno našim zavodnim prošilec, naj za dnem zadostijo sledečo kratko navodilo:

Socialistični klub je lahko ustanoviti Pet zavodnih sodrugov zaostojte, da se združijo in ustanovijo tak klub. Veli se naj predsednik in tajnik, kateri je lahko obenem tudi blagajnik, dokler se število članov ne pomnoži. Tajnik novoustanovljenega kluba naj o tem takoj obvesti socialistično zvezo v Chicagi (683 Loomis st.) oziroma gl. tajnika te zveze, kateri potem novi klub takoj preskrlji s potrebnimi tiskovinami, knjigami, znaki in poročilom o mesečnih pristojbinah, katerim se vsako članu podvredno.

Član socialistične organizacije lahko postane vsak, kdor prizna in ali odobrava:

1. kolektivno (skupno) lastništvo industrije, ki je zdaj v rokah trestov, kompanij ali posameznih kapitalistov.

2. demokratično (ljudsko) in pravo ali gospodarstvo tako kolektivistično industrije.

3. skrajšanje delavnega časa in vsestransko izboljšanje delavne, tvojne, rudniške in v telekomunikacijah delavce.

4. državno zavarovanje delavcev in dostojno oskrbovanje za ostarele in telesno onemoglo delavce.

5. povečanje in plemenititev inštitucije oziroma proizvajalnih sredstev in svrhu, da se odpravi brezposelnost.

6. popolna selska izobrazba za vse otroke do osemnajstega leta in absolutno odprava otroškega dela.

7. jednake politične in civilne pravice za ženske, kakor za moške spol in emancipacije (samostojnosti) žene.

To so glavnejše temeljne točke v programu mednarodnega socialističnega gibanja, ki jih spozna opravičeno in teoristično zavedeni delavci, je dolžan, da se pridruži socialistični organizaciji in se dejansko vpleče v njo, katera tega bje socializem pravi kapitalizem v dosego izri omenjenih zahtev.

Član-socialisti so obenem tudi dolžni podpirati in širiti svoje to je socialistično gibanje. Morajo biti agitatorji, širitelji socialistične misli in skrbeti za redno in samostojno podporo našega časopisa in literature t. j. brati in razlagati knjige in propagandne liste socialistično socializma.

Mislino, da to zadostuje za sodaj. Zavodni delavci in sodruzi naj tega ne prezrejo, temveč naj delujejo po svojih močeh, da bi vsi delavci v klub, katere hoče Jugoslav, socialistično zveza v zvezi in v Chicagi v vseslovenski sprejeli pod svoje vodstvo. Član vsi naše hrvatske organizacij, tem prej bomo uspešni in podpiri in razširili socialistično in ljudsko miselnost, katere ni d. nam se ustavi, skrbeti za redno in samostojno podporo našega časopisa in literature t. j. brati in razlagati knjige in propagandne liste socialistično socializma.

Delavci vseh delov, združite se! Dragega namote zadržati, kar svoje verige, prelomite pa lahko vse!

Socializem je edina rešilna pot za tega krivičnega sistema. Delavci, zgrinjajte se pod prapor socializma.

Knjižica "Naša bogastva", jako potrebna za delavce, se dobi v našem upravnštvu. Cena 5c. Kdor naroči več komadov, ima popust.

Proletarci, skrbite, da bo "Proletarec" prodir v sleherni proletarski kotiček.

Splošni pregled UREDNIŠTVA. Delavci, organizujte se v socialistične klube! V organizaciji je izobrazba in moč.

Agitatoričen del.

Sodrug John Kravanja, tajnik slov. socialističnega kluba v Glencoe, O., je poslal minoli teden svoto \$28.45, s priloženimi naslovi novih navzočkov in naročbo na dve delnici. Dokaz da sodruzi v Glencoe se gibljejo.

Današnje, kakor tudi prve tedenske številke od zadnjega tedna, smo poslali več izpisov na ogled. Ako dotičnikom list ugađa, tedaj jih prosimo, da nam pošljejo naročnino, da jim zamorenno potem redno pošiljati list.

Sodruzi, kateri želijo agitirati za "Proletarca", naj to takoj naznanijo upravnštvu 1587 So. Center Ave., Chicagi, Ill.; kateri jim preskrlji potrebne tiskovine.

Pomen in naloga socializma v razvoju človeštva.

Stari Grki, zlasti Atenej, so razvili pojem svobode, toda ta svoboda je imela aristokratski značaj. Peleku so je bili le izvoljeni, malha manjšina, občin vseh vojniki in bila svobodna in sicer, so bili nekateri samo osebno svobodni, a niso imeli državljanovih pravic, drugi pa niso bili niti osebno svobodni. Državljanom so uveljavili svobodo in se pešali s politiki, umetnostjo, znanostjo, z vojno. Telesno delo je bilo nečestito, zato so se delali in obrtniki niso imeli državljanovih pravic. Bili so to vsi tisti, ki so se na Grškem naselili in se pešali v lasti z obrtnostjo in s trgovino. Popolno pravico do svobode pa so se raztežale le na moške državljanje, žene so bile kolonijevske selske posejvalke. V Ateni in v Grki je bilo toje samo 20.000 državljanov in 400.000 sužnjev! Grška omika in suženstvo sta ne razlozjena pojma. Največji grški misliljan Aristotel zagovarja suženstvo kot isto naravno uredb. Eni se rode, da gospodujejo in vladajo, drugi, da obdržajo. Poedini glasovi, ki se oglašajo proti tej omiki gospodarjev in sužnjev, se izgubljajo v splošnem prepričanju telednje dobe. V zahodni predelugi stoletju pr. Kr. pa so se pojavili v Atenuh nazori, ki se, hi, li po 500 let življenjske prepričanje umirajočega staroga veka in so uspešno spilivali na razvoj človeštva.

To je bil stoletjem ni moči stoletja, Epiklet, Seneka, in rimski cesar Mark Avrelij so navedli reži zastopniki stroške filozofije, ki urpravljajo pot krščenstva.

Zahodna suženstvo je dlo se je ptegnil za človeško dostojnost. Vsi smo državljanji vsilje državo, ki se imenuje svet. Vsi smo si sorodni, vsi smo ljudje. Brez čen je, kdor krščenstvo razna s človekom. Zato proč s suženstvom!

"Ta, ki za zvezo sužnje, se je rodil iz istege semena kakor ti, dlo isti ovek, isti ljudje, kakor ti!" (Izri Seneka.

Stroki naglo kaže močost moči in zem. Največja in najsvojtejša skrivnost jim je, ki veka jada sat.

"Postava velika, da svojite drugim, kar zahtevate esse od drugih". Te besede Seneca nam nuznodelajo, da vsi delavci imajo stroške filozofije.

Talno pripravljeno stoletjem, da krščenstva. Tudi krščenstvo nuznodelajo omikosti ljudi, vsi smo sorodni in si enaki, v Kristu ni sužnjev, ker smo vsi otroci onega očeta v nebesih. Nastaja pa vprašanje, kako je to, da krščenstvo ni moglo doista odpraviti suženstva, dlo je osvobodilo mnogo sužnjev?

Krščenstvo je sicer na oni strani priznavalo bratstvo, enakost ljudi v duhu, na drugi strani pa smatralo suženstvo kot prepomniček, s katerim se morajo ljudje urediti v krščenstvih občnostih in si tako služiti nebesu. Gospodarji imajo priliko, da izkazujejo dobra

delo usmiljenosti, sužnji se vadijo v potrpežljivosti, ponižnosti in pokornosti.

S tega stališča je suženstvo še nekakšna dobrota za človeka, ki mu pomaga v nebo. Tu imamo vzrok, zakaj krščenstvo ni moglo odstraniti suženstva.

To krščenstvo naziranje o usmiljenosti gospodarjev in poslušnosti sužnjev je vse drugo, samo pravično ni. Človek ima po svoji naravi kot človek pravice zahtevati, da ne služi drugim v orodje na izkoriščanje. Nihče se ni rodil z bičem v roki ali pa s sešlom na hrbtu. Nasproti dobrih, zaslužnim delom stoji pravica. Naloga socializma kot novega svetovnega naziranja je, da izvojuje zmago pravice. V tem tči njegov pomen, ako more privedi človeštvo do uresničenja pravice. Človek poleg človeka, narod poleg naroda, država poleg države, plome poleg plomena v medsebojnem telesnem vanju za uresničenje najvišjih namenov človeštva — to je cilj socializma. Poslednji izgube ta vilj lepre diti, to ne more biti drugače, vsilna misel pa ostaja, prilika. V vseh si novih spoznavalcev. Nova omika, ki jo ima ustvariti socializem je omika pravice. To je pomen in naloga socializma.

VLADAR.

Nadaljevanje in konci iz 10. št. mesočnega "Proletarca".

Kse noč pa je bil nakrat razbit mladič — kraljeva podobni! Vladar se je rožkaval in je prisegel da potopi na ljudstvo kot mrtve rce. Vsi cesarji v doletih se bili podobni, da postavijo veselo in miarjem je bilo naposledno dvati rakve. Kot zaklirna mehovina bodlo telesa obsejencev razmetana po ulicah in gojijo naj tam, dokler ta ogovni duh ne pogubi zadnjo živo dušo. V listnem snaradi svoje gulobe izgine naj edni narod, bedna ta svojati brez volje.

Vošala pa po bila dez noč razbita. In drugo moč zopet. In kralj, besneč jezo, gre na delu jousne višje, proti njegovemu ljudstvu. Dvati se v vrzelo odlepni na ljubev, bije vanj s sabljami. Ljudstvo se ne umikne. Vladar zapove se vsjemu mostvu jezicev, naj vse potopljajo, tudi sam najaba na divjem konju v mase ljudstva.

Glej! Neč ubižnik vrže s pravo kamen. Kamen zadene kralja v glavo. Zvrne se, v duši postane tema, oči teče trepetna bolest. Ker led vladar, opusča ga vojska, brati se z ljudstvom. Z zmago slavim petjem polnijo se gosti, ne in vlnotoči...

Vladar pa smatral za metvega, ledi v omedlcvici na praznem tratu do mli, puščen kot pes.

VI. Tonna noč. In v ti noči skoz vodne meze pluje po reki ladja, dalje in dalje. Na ladji leži v polusnjah človek, slepen je, le makularno pokrit s plaščom. Poloz njega po sedli častitjvi starci. Ugaslo stoletno oči gledajo v obize spušena, lasje in brada kot mliše. Voljavstvena prikazen.

Nacurbit se prebudi spuš člo Fabrijas. — I. Proletarci! — Vsk v polspanja in prestrašeno oči spoznajo starčka. — Kje sem, starček? Kam greva?

Starček ne odgovarja, le stoletne oči gledajo glodajo. "Tebi sem enkrat pljunil na glavo, ali se spominjaš?" Starček ne odgovarja, medli, na ležnega gleda.

"Nagradih Te kraljevsko, starček! Ti si moj ročnik! Vladar sam v ti dolet. Usoda sem tega ljudstva njegova usoda, njegov malik, njegov bog!" Starček ne odgovarja, je dalje vesla, ladjica pa teče po tihih valčkih dalje in dalje... "Usoda... No 293828 28 28 28 71 17 Bog? Malik?" razmišlja starček. "Naš dobrotnik pač!" misli stletni mož. "Tobe smo potrebovali, Ti si nam storil mnogo dobrega. Brez Tebe bi pregulil! Teptal si nas, in glej! vstali smo! Pobijal si nas, in glej! rasli smo dan na dan. Domišljal si se, da nas vničiš, ali Tvoja naloga je bila nas preroditi! Dejal si, da si

naša usoda, ali bil si le druge usode slepo orodje. Bodi blagoslovljen!" Ali starček besedice ni spregovoril, le sklonil se je k padlemu tiranu, se niže se je sklonil in mu tih poljubil roke.

"To niso Tvoje roke!" si je mislil starci, "ampak bože roke!" In v temi, vedno dalje in dalje piula je tih, prav tih po reki ladjica.

Emil Bachman
580 SO. CENTER AVENUE
CHICAGO, ILL.

Največja slavjanska tvrdka bander, zastav društvenih kap, prekorannic, regalij in drugih stvari za društva.

Pišite v slovenskem jeziku po moj 80 strani velik cenik, kteregraj pošlem zastoj.

FRANK HUDALE, 611 So. Center Ave., Chicago

J. C. Heřmanek
LEKARNIK
585 Centre Ave., cor. 18 St.
CHICAGO, ILL.

Slovenecem
in bratom Hrvatom se priporočam v poset mojega, dobro urejenega

SALOONA
kjer jim bo vedno postreženo z dobriimi pijacami, unjskimi smodkami itd. Imam tudi 'pool' ali igralno mizo.

FRANK HUDALE,
611 So. Center Ave., Chicago

Slovenska gostilna pri Franc Čehu.

Rojaki, kateri žele piti naravno, doma izdelano vino, naj se oglašajo pri meni. Potupljen rojakem dam stanovanje in hrano po nizki ceni. Točim vse ostale pijače, ki spadajo k gostilni. Priporočam se v obliki obisk s postoranjem **FR. ČEH,**

568 S. Centre A. e., Chicago, Ill.

ROJAKI SLOVENCII!

Verjemite samo resnico katere nikdo z lažni in obrekovalijem praznagati ne more, pa naj pripoveduje kar in kolikor mu druga. Novezmpiva rama pa je, da je **COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE** edni zdravnik zavod v Ameriki, v katerem prvi svetovni zdravnik in profesorj posebeno modernimi načinom zdravljenja zdravijo vse bolezni bodisi akutne ali zastarele (kronične), kakor tudi vse tujne spolne bolezni moške ali ženske. Temu dokaz so stotine halvalnih pisem in slik, s katerimi se rojaki primarijnu tega zavoda zahvaljujejo za navi usodoljeno zdravje, izmed katerih radi pomankanja prostora tu samo nekaj prebčujemo:

Odravljena bolečina v trebuhni stolici ter prebadanja v hrbtu in nogah

Marija Dolenc
Tampa, Floridska, Kraljevsko

Cenjeni Collins Medical Institute!

Jaz Vam odgovarjam na Vaše pismo in izpolniti Vašo željo Vam pošilam mojo sliko in se zahvaljujem za Vašo zdravlilo, katere ste mi poslali ker jaz sem sedaj popolnoma zdrava, ker sem mislila, da ne bodem nikdar več.

Se vam še enkrat zahvalujem in vsakemu Vas priporočam ter Vam ostajam Vaša hvalečna rojkinja.

Maria Dolenc

Odravljena bolečina v rebrih, slabega telesa in slabosti celoga telesa

Nikolaj Vučković
Danilov grad, Motenegro

Odravljena od dolgootravnega reumatizma in prebadanja po kosteh ter živčne bolezni.

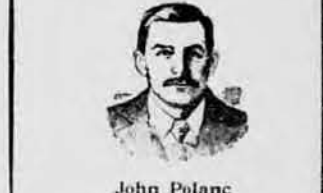
Mike Novak
1225 Mohlen Ave., Pueblo, Colo.

Odravljena od reumatizma v rokah in nogah.

John Trebec
Box 196, Terico, Colo.

Odravljena bolezn na očeh

John Polanc
Box 251 Rock Springs, Wyo.

Zatoraj rojaki, ako ste bolni ali slabi ter Vam je treba zdravniške pomoči, obračajte se edino le na tu najstarejši, najzanesljivejši, in najboljši zdravniški zavod, ako hočete v kratkem in zanesljivo do kraja ozdraviti. Točno in brez sramovanja opišite vse Vaše znake in uzroke bolezni, naznačite koliko ste stari, koliko časa traja bolezen i. t. d. ter pisma naslavljajte na sledeči naslov.

THE COLLINS NEW YORK MEDICAL INSTITUTE,
140 West 34th St., New York, N. Y.

POZOR! SLOVENCII! POZOR!
SALOON
z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčini in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unjske smodke. Poriški dobe ledro prenočije za nizko ceno. Postrezba točna in izborna. Vsem Slovincem in drugim Slovanom se topla priporača

Martin Potokar
564 So Center Ave., Chicago.

Slovenecem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE
po največjem kroju. Unjsko delo, trepčno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in ogledite si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
zdravnik za notranje bolezni in ranočelnik.

Idzdravnikova priiskava brezplačno — plačati je le Zevila. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago a dne ure. (481) 1113. Popoln. 1417 do 9 zvečer. Zvečer Chicage živeči bolniki naj pitejo slovenski

Jože Sabath
advokat in pravi zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski! 1628 1638 Unity Building 79 Dearborn St., Chicago, Ill
Res 5155 Prairie Ave. Phone Drexel 7271.

Košiček Bratje SALOON!

Dobro pivo, wiskey, likere, vino izvrstne smodke in prigrizek. Oglasite se na Centri!

1848.

Povest. Spisal J. Zavertnik.

I.

Bledi mesec se je skrival za temne oblake, ko se je vračal Pongrčev Janez, sin svobodnega kmeta z ljubljanskega barja že pozno v noč od vasovanju domov.

Obločen je bil v suknen jopič in irhaste hlače, v roki je pa imel debelo, grčavo drenovko. Stopil je s stranske steze na široko izansko cesto, ko začuje peket konjskih kopit. Mesec se je prikazal v tem tmetoku izza oblakov in razlil svojo bledno svetlobo preko ljubljanskega barja. Nehote je Janez stisnil krepkaje palice v roki, a se nasmejal takoj, ko je zapazil, da se mu od ljubljane sem bliža le en sam jezdec.

Ze od daleč je spoznal v jezdecu Umberta, oslabnega sina oskrbnika izanskega gradu, ki je lazil za njegovo Anko, lehorjo svobodnega kmeta s Studene.

Obločen je bil gizdavo. Tudi konjska oprava je bila dragocena. Oborožen je bil z bodalom, ki je pa bilo bolj podobno dragocenemu lovskemu nožu. Umberto se je vračal iz ljubljane s sestanko plemičev, na katerem se je mnogo govorilo, kako ponižati kmeta in tretji stan, ki sedaj po vsi Evropi zahtevata svojih pravice.

Janez je zaplamtelo v očeh, ko je spoznal svojega tekmeča. Še ni čas, je zamrmral in stopil je v stran. Po tedajni šegi je snel strokrokrajni klobuk z glave, svoj pogled pa uprl v mladega plemiča.

"Na kolena, ti kmečka para," je zaklical Umberto, ko je v poznem potniku spoznal Pongrčevega Janeza.

"Mladci gospod naj drži jezik za zobni, ako noče, da sva se zadnjikrat srečala v življenju," je mirno dejal Janez in stopil je nekoliko bližje proti konju.

"Jaz sem sin svobodnega kmeta in ne bom klečal pred tobom, če imaš še tako visokodoneče ime. Le pazi, modrokrvni postopač, da ne boš ti klečal pred kmetom in ga prosil milosti," je mirno nadaljeval Janez, poleg pa opazoval krvtanje Umberta.

Umberto je po teh besedah jeze udarila rdečica v obraz. Izdel je bodalo in hotel se je vreči na svojega nasprotnika.

"Le začni, gosposki strahopetec," je sarkastično vskliknil Janez, "boš vsaj okusil palico in kmečko pest."

Janez je storil dva koraka naprej in vzdignil je palico na vdari konja po glavi.

Umberto ni čakal napada. Spodbelega je konja in odjahal proti gradu. Spoznal je, da bi s svojim bodalom podlega v dvoboju z mladim in krepkim kmečkim fantom.

"Ali božič, ti gizdava gosposka sokuja," ga je sramotil Janez. "Pri punčah imaš korajžo, poštene kmečke pesti se pa bojiš kot Turkov."

Janez se je uprl na palico in zavriskal, da se je čulo doli na Studene.

II.

Drugi dan je mladmarna sedel Oton pl. Bassaldu, oče Umberta in oskrbnik izanskega gradu v

dobro zakurjeni sobi in čital v debeli knjigi. Zunaj je brila mrzla mračna burja z vso silo. Zbirala je snežinke v manjše in večje kupčke, potem jih pa zopet raznašala in jih podila proti Krimu, kjer so se zgubljale v vajeju visokih smrek in jelk.

Na steni so visele puške raznega sistema: Vmes so pa bili meči, sablje in noži raznih dolh pritrjeni na steno. Vsa sobina oprava je napravila na vsakega novodošleca vtis, da je zašel v kakšno muzejsko orožarno.

Oskrbnik je malomarno odložil knjigo, zazdehal je in čemerno zrl pred se. Na čelu so si mu pričele zbirati gube, ki so se vselej pojavile, kadar je bil slabe volje.

Ob oknu je slonel njegov sin Umberto. Lase je imel skrbno pobešane, z malim nožem je pa skrbno čistil nohte na rokah.

"No, česar si opravil v mestu," je pričeal oskrbnik.

"Ej, kaj vam bom pravil, saj vam je tako znano," je odgovoril malomarno Umberto in ogledoval svoji aristokratski roki.

"Duhovščina je z nami, plemiči so pa pripravljani udariti takoj po kmetih, ko se pokaže prva iskrice upora," je sin po kratkem molku z nova pričel.

"Toda puntarski duh je zašel tudi je med naše kmete!"

"Kaj pravik," je osorno vprašal oskrbnik.

"Simoli, ko sem jezdil domov sem srečal Pongrčevega Janeza. In ta sanjavi kmečki fant je rek, naj se umaknem s konjem v cestni jarek. Stegnil sem roko, da bi zgrabil tega kmečkoga blihača za lase," je bahato povzdignil glas Umberto, "in ga malo zglasal. Tedaj je pa stekel preko barja, kakor da bi mu bilo sto vragov za petami. S konjem mi nisem mogel slediti, ker sem se bal, da se pogrznem v močvirju. Pustil sem ga bežati v miru. Saj mi ta kmečki bojazljivec tako ne uide."

Oskrbnik je jezno udaril z no go ob tla.

"Kmetje so postali res preoštarni. Treba jih bodo ponižati, da bodo vedeli kdo je njih gospod."

"To so zakrivil le agitatorji," je segel vmes Umberto, "ki pri povodujejo kmetom, da morajo imeti vsi ljudje — kmet, obrtnik, grof, knez, kralj ali cesar — enake pravice in dolžnosti."

"Kaj, agitatorji? Meni je vseeno! Ti agitaciji bom naravnost kmalu konec. Kmete bom dal bičati in zapel jih bom v najtanjše in vlažne grajski jame. Se sem jaz neomejen gospodar na izanskem gradu, dokler me ne odstavi blagorodni gospod grof Anspersperg."

Po teh besedah je legel sivovrsmev okoli ustev oskrbnika. Tudi čelo se je pričelo znova gubati.

Sedaj je vstopil grajski blapec, ponizno držeč klobuk v roki in čakajoč, da mu oskrbnik da znamenje, da sme govoriti.

(Dalje prih.)

Miklos.

Uredil Ivan Molek.

Tako mu je bilo ime. Tisti, ki so ga poznali, ga niso drugače klicali, kakor Miklos. Srečal sem ga večkrat med množico vrvočega ljudstva na tisti velikega ameriškega mesta. Kdor ga je videl, moral je imeti srce iz kamna, da se ni s sočutjem ponovno ozrl po njem. Bil je mladi, skoro deček, a obločen v borno, capasto obleko, ki ni bila nikoli merjena po njem. Iz blodega lica in udratih motnih očeh sta mu odsevala tuga in glad; prazen rovak na levi strani je pričal vsakomur, da je revež brez roke.

Na prvi pogled je sodil vsakdo, da je deček berač; toda motil se je, kdo je sočutno čakal, da ga ta berač poprosi z besedo za kak dar. Miklos ni prosil. Postal je

mrzel veter posname klobuke ali zarobi ušesa z ledeno skorjo.

Ni bil pa eden, ki bi bil užival gorkoto tople peči. Pri kamnitem zidu velike prodajalnice, na voglu ulice, je slonel Miklos in tiščal v usta odrevlene prste. Njegovo telasec v dolgem "jaeketu" z luknjo na komolu desne roke in v ozkih razcepah hlačičah se je treslo, kakor žolca. Skozi čevlje, nikakor vredne svojega imena, so molieli goli prsti in ker je Miklosa nepopisno zeblo, je stopil vedno z eno nogo na drugo. Tam stoji je Miklos ta dan zastoj vpiral proseče oči; ni ga bilo človeka, da bi se ozrl po njem. Prišel je gentleman, prišla je dama, — Miklos je stopil korak naprej, toda zatulil je veter in ona dva sta tiščala roko pred očmi in njega ni opazil nihče. Vtaknil je prste v usta in stopil nazaj k zidu.

Deset korakov od njega se je ustavil zaprt pekarski voz. Mož na sedežu je skočil na tla, odpel vrata na vozu in — udihnil s polno košaro gorkoga, lepodikečega kruha in bližnjega hišo. Miklosa je prevzel prijeten vonj po gorkem kruhu in stopil je počasi do voza. Mož s košaro se je kmalu vrnil in — zadel ob bolesten pogled maloga berača.

"Kaj delaš tu, fant?"

"Čakam, — odvrne Miklos, — potem pa le čakaj, če hočeš, dejal je pek in voz je zginil. Miklos se je vrnil na svoje mesto, spuščal sapo v prste in menel z nogo ob nogo. Veter je pa tulin in nosil cel oblak suhih snežink iz ene ulice v drugo.

Okoli vogla je zavil deček s kupom časopisov pod pazduho. Vlekel je kapo na oči in pri tem zadel v Miklosa. Obstal je in ga zvedavo gledal.

"Kaj pa delaš tukaj?"

"Nič! odgovori Miklos, — Jaz bi na tvojem mestu rajši kol kam na topla, ne pa stal tukaj na mrazu."

"Kam čem ti? vprašal je otožno prezdli sironak. Deček se je nasmejal in šel.

Kar se odpro vrata prodajalnice na voglu, kjer je stal Miklos in na trotuar stopi bogato obločen gentleman. Naš berač stopi korak naprej in gentleman se obrne.

"Čezav deček si ti? ga vpraša. — Ničegav. Srd sem brez dna, brez svojcev, brez ene roke in brez vsega. — In s tresočim telesom ter neizročeno hulečim pogledom je zrl Miklos v vprašalca.

"Kako ti je ime?"

"Miklos. — Na, kupi si kruha. — Gentleman mu je stisnil dva nikla in se je odstranil.

"Hyala! zašustel je Miklos in premišljeval, kam bi je mahnil. Toda ni se naredil dva koraka, ko ga ustavi neznan mož. Bil je medlega, izpitnega obraza in priprosto obločen. Sodil bi vsakdo, da je fabriški delavec.

"Ali veš fant, kdo je tisti človek, kateri ti je ravno zdaj stisnil nekaj v roko?"

"Ne vem."

"To je Blitz, lastnik velike fabrike na zapadnem koncu mesta. V njegovi fabriki dela na stotine dečkov in deklet, katerih vsako leto nebroj pomori vročina in evinec. Jaz ga predobro poznam. Miklos se zdrzne. Nemarno pogleda denar, ki ga je tiščal v pesti in vpraša neznanca: "Ali je to resnica?"

Resnica, resnica: njegova tovarna je morišče za otroške delavce.

Samo trenotek je pomišljal Miklos, a nato se je spustil v dir, kakor so mu dopustili strgani čevlji. Tekel je naravnost v oro smer koder je po njegovi misli šel mož, ki mu je bil dal dva nikla. Ovirala ga ni burja, ki je neznanstvo evlila in mu streljala snežinke naravnost v obraz, nič ga ni oviralo, dokler ni dohitel onoga beračega je iskal.

"Gospod! zakličite Miklos in potegnite sapo. Gentleman se začuden obrne.

"Kaj želiš, fant? — Takaj imate svoj... krvavi denar!"

"Tako! Ali nočeš denarja?"

"Ne maram ga, pa je!"

In Miklos vrže drobšču onemu ped nage ter se obrne proč. Šel

je počasi ozaj na svoje prejšnje mesto, kjer se je spet naslonil na kamniti podzidek velike prodajalnice. Vtaknil je zledenele prste v usta, stopil z eno nogo na drugo in čakal.

"MOCK-A-FELLOW".

(Času primerna pravljica.)

Živel je multimilijonar z imenom Mock-a-fellow. Imel je obširna in številna tvornice, rudnike in druga industrialna podjetja, kar mu je neslo velikanski dobiček.

Kljub vsemu svojemu bogastvu je bil pa Mock-a-fellow jako čuden človek. Vedno se je držal čemerno, odurno in noznanega kisa, kakor da bi jedel samo kislno repo brez zabele in soli. Nobena stvar na svetu ga ni mogla spraviti v dobro voljo ali v smeh; smeje Tako čemrni in dolgočasni jal se sploh ni nikoli.

Mock-a-fellow je delal veliko pregledne svoje rodbini in poslovnemu osebju. Zlasti je trpel njegovo glavni poslovodja, s katerim je bil milijonar vsak dan v dotiki. Kolikor bolj se je trudil poslovodja, da bi z svojim bosom občeval prijazno in kratkofasno, tem bolj je bil Mock-a-fellow z njim odurn in strov. Toda poslovodja je bil potrpežljiv. Noč in dan si je bellil glavo, kako bi razvedril gospodarja in ga pripravil celo k smehu. Ali zastoj je bil vsak poskus. Mock-a-fellow je bil še bolj razdražen in je vsakokrat nehaš nežno ozmerjal poslovodjo.

Slednjije je potrpežljivemu poslovodji prišlo nekaj na misel. Na več javnih prostorov je dal obesiti tablice z napisom:

"\$5000 nagrade vsakemu, kdor milijonarja Mock-a-fellowa pripravil k smehu."

Odvajalo se jih je veliko, ki so si želeli lepe nagrade. Prišli so razni profigraneci, glumači, šalji in pevci itd., kakor da bi se hoteli milijonarjeva palača spreminiti v glodaljšče. Ti ljudje so pisali, zvižali se in peli na vse načine pred Mock-a-fellowom, a doseglji niso ni najmanjšega uspeha. Mock-a-fellow je grdo gledal nekaj časa, a ko se mu je zdelo zadosti, spdil je vse po vrsti iz palače. Ker pa ni hotelo biti nikolar konca teh obiskov, ukazal je čemrni milijonar vreči vsakega čez vrata.

Poslovodja in njegovi somišljeniki so se obupali. Kar se nekoga dne oglaš v Mock-a-fellowi palači ravno obločen delavec. Prosi, da ga puste pred milijonarja. Njegovi prošnji se takoj ustroje in kmalo je stal delavec pred osornim milijonarjem, kateri se je držal neznanstvo kisa. Delavec je začel s pogumnimi in trpkimi besedami očitati Mock-a-fellowa neznanstvo — krivice, ki jih trpe njegovi tovariši delavci v tvornicah in rudnikih. Našel je milijonarju polno krivičnih prestopkov na strani njega — lastnika dela in energično zahteval, da se da delavcem več pravice sicer bodo delavci primorani iskati jih drugim potom.

Mock-a-fellow je pozorno poslušal drznega prisleca. Kaj takega se ni doživel! Pri vsaki očitarji besedi mu je — ginila čemernost z obraza — oči si se mu jasile — usta so se širila — in ko je delavec rekel, da hoče več pravice — Mock-a-fellow se ni mogel premagati več.

"Ha! Ha! Ha! Ha!" donelo je po sobi in poslovodja ter ostali vslužbeni so kakor ubaljeni pridrevli v bližino.

"Ha! Ha! Jaz vam bom že dal vaših pravice! Ha!" Mock-a-fellow je amahnil na stol in prijemši se z obema rokama za trebuh smejal se je tako grozno, da so mu stopile solze v oči.

"Hura! bos se smeje, smeje se! Poslovodja in njegovi tovariši se niso znali kam vreči veselja. Torej vendar enkrat!"

"Ha! Jaz vam bom že dal pravice če ne boste tako delati, kot ste doslej! Mark! Ha, ha!" In Mock-a-fellow se je smeje oddaljil; smeje šel po stopnicah in smeje je stopil v avtomobil, v katerim se je med smehom nekam odpeljal.

Poslovodja je obel ospanjega delavskega poslanca, kateri je mi

slil, da milijonar nori, in mu dal ček za — \$5000.

"Vzemi to nagrado, dobri človek, in moja srčna želja je, — da še prideš."

Kako naj delavci skrbje za svoje otroke.

Napisal Zavertnik Jože.

Ljudje, ki nikdar ne hranijo, pripravljajo delavcem; Hranite čenar! Nosite ga na banke, da bode kaj prihranili za stara leta in za svoje otroke.

Ali je ta nauk posmemanja vreden? Ali naj delavci nosijo denar na banke? Ali so delavci res preskrbljeni za starost, ako tečem svojega tridapolnega življenja prihranijo nekaj stotakov? Ali bodo ti stotaki obvarovali dečev delavca pred pomankanjem?

To so vprašanja, o katerih mora razmišljati vsak delavec, le kadar mu kapitalisti in njih "učeni" blagej v fraku in talarju pripravljajo, naj brani denar na bankah za sebe in svoje otroke.

Ako delavca daje braniti denar kapitalistom, tedaj si delavec kuje nove močnejše vevige. Kapitalist z denarjem delavca gradi nove tvornice, železnice, sploh ga porabi. Delavec dobi za svojo zapust in pečihi malih obresti izgledano kest, mastni dobiček pa gra v žep kapitalista. Delavec ostane suženj, suzeji ostanje njegovi otroci!

Kaj naj torej delavec napravi, zdenarjem, če mu ga kaj ostane od njegovega pešnega zaslužka?

Če delavec ostane denar od njegovega pešnega zaslužka, potem naj ga vprabi za osvoboditev delavskega stanu iz nesodne sužnosti. Delavcu mora tudi biti najbližje njegova srčaja, to je njegov stan, njegovi tovariši delavci, ne pa njegovi nasprotniki kapitalisti. Ako delavec podpira borbo za osvoboditev svojega stanu, potem mora ta osvoboditev priti kmalu. Če pa delavec podpira kapitalista, tedaj ovrta osvoboditev delavskega stanu iz sužnosti. Zena besedo: Delavec je v tem slučaju nasprotnik samega sebe.

Zakaj naj bi nosil delavec denar na banke in skrbel za svojo starost? Ali ni delavec tako koristen član za državo ali delavske družbe, kot vsak uradnik? Zakaj naj bi uradnik dobiva od države penzijo, ko postane nezmožen za delo? Zakaj delavec, ko ni več za rabo, posade na cesto, da lahko lakota pogine za potom?

Tudi v bledini in nesreči se za delavca nič ne zmeni. Zakaj! Današnja človeška družba smatra delavca za človeka, ki je vreden, ker delavec ne zahteva svojih pravice, ki mu urado po naravnem zakonu. Delavec se predno briga za svojo osvoboditev, pravice posleša se kapitaliste in njih caseposse.

O sodnji gospodarske krizi in njenih vzrokih prinaša kapitalistično časopisje naj gorostastnejše bajke. Delavci, ki čitajo le kapitalistično časopisje, priznajo te bajke za čista resnice in jih še razširjajo.

Kapitalistični časnikom ni za noreti, ako zagovarjajo današnji roparski gospodarski sistem. Pač pa je zamoriti delavcu, ki podpira kapitalistično časopisje.

Ako hoče biti delavec svoboden, če muče, da bi bili njegovi otroci sužnji, tedaj naj vprabi preostanek svojega pešnega zaslužka za zrušitev današnjega gniloga gospodarskega sistema, ki dolo vso človeško družbo v dva razreda: kapitaliste — gospodarje in delavce — sužnje.

Najboljše orozje v tem boju je pa delavska socialistična časopisje.

Klor bo-je v tem smislu porabil svoj pišec prebitok, tega se bodo njegovi otroci, vnuki in pravnuki ljubljeno spominjali, ker je več storil za svoje, kakor če bi nosil denar na banke.

Druževati svoboda svojim otrokom vnukom in pravnukom je več svobode, kot par stotakov na banki.

Človeška družba, v kateri starčki ne presojajo za prižljaj kruha, ženske ne prodajajo svojega telesu, delavci ne hodijo gladni od tvornice da tvornice iskat dela, je vse — denar pa nič.

Kaj je socializem in kaj zahteva.

Po W. Leffingwellu predelal Ivan Molek.

(NADALJEVANJE.)

V Ameriki zamorejo producirati toliko hrane in oblačil, da lahko založe s temi izdelki celi svet. Železa in premoga je po sodbi strokovnjakov dovolj za tisoč bodočih generacij (rodov). Zemlje je toliko, da bi lahko vsak med nami imel svojo farmo; mašin je toliko, da lahko pridelava potrebščin, kolikor jih vsi zamoremo rabiti — in slednjije dela je toliko, da bi lahko vsi delali. Kaj pa vidimo?

Na tisoče jih mrje gladi, na stotine zurzuje do smrti; drugi so zopet prisiljeni krasti, ropati — da celo moriti, vse na račun neizogibne bede. Revščina povzroča pijanstvo, bolezni; povzroča zločin. Ali ni to strašno ču pomislimo, da bi lahko vse te žrtve bile srečne in zadovoljne. Vsak razumen človek mora sprevideti, da tu nekje tli vzrok. Kje pa? Vsa zemljišča, rudnike in vsa sredstva produkcije (železnice, tvornice, stroje itd.) lastuje kapitalistični razred, a delavski razred dobi le eno petinko od svojega pridelka. To je lep sistem?

VI. Vsaka politična stranka je za ta sistem, ktera direktno ne dela za njegov padeč.

Ako je sistem napačen, treba ga je spremeniti. Človek se skuša nasiliti če je lačen, ogreti če ga zebe. Vskladno najbolje sam čuti mizerijo, zato je njegova dolžnost, da odstrani mizerijo. Ko proletarij vidimo, da je privatna posest srečstev za produkcijo naša beda, naša nesreča, miramo ta predugačiti. Zdad pa pridejo gotove vrste politiki in nam povedo, da ta sistem je dober in da naj ostane pri starosti, dasti mi dobro vemo, kako izgijo in živijo je vse skupaj. Mnogi teh politikov pridejo celo z občina predrznostjo trdeč, da sistema spremeniti ni mogoče. Ti politiki in njih zavezniki kapitalisti so seveda za profit, zato ni čuda, če njih politične stranke branijo kapitalizem.

Ker pa kapitalistične stranke ne store najmanjšega koraka v izboljšanje tega krivičnega sistema, ne preostaja nam delavcem drugoga, kakor da sami vzamemo to stvar v roke. Tu je ena politična stranka, ktera je za spremenitev sistema in ta je: socialistična stranka.

VII. Sedanj sistem koristi kapitalizmu in škoduje delavstvu. Vsled tega mora delavstvo spremeniti sistem v svoje interese.

Kdor o tem še ni prepričan, proučite naj svoj lastni položaj. Produktivno ljudstvo je v velikauski večini nad kapitalisti, vsled tega ima lahko vse, samo da nastopi pravo pot. In edina prava pot je organizirati se v močno politično stranko in sicer strogo razredno, a nato dobiti v roke vlado potom glasovnice — na voličih. Tedaj bo šele mogoče spremeniti ta sistem privatne lastnine v sistem skupne (kolektivne) lastnine. Stranka pa, ktera ima ta cilj pred očmi, ta stranka že eksistira: socialistična stranka.

Vsakega delavca je torej dolžnost, da pripada k tej stranki, ako želi sam sebi dobro. Kdor noče, ta naj pa odgovori na sledeča vprašanja z: ja!

Ali rad vidiš, da si dan za dnevom oropan?

Ali te ne veseli dobiti polno vrednost — polno plačo — za svoj produkt, kterega pridelas?

Ali je to prav, da ljudje, ki nič ne delajo, imajo vse in žive v potražah in razkošju?

Ali je prav, da ljudje, ki pridelajo vse, nimajo nič in žive v bedi in pomankanju?

VIII. Produkcija (proizvajanje) pod današnjim sistemom je za dobičkolovstvo ne pa za porabo.

To je prabita resnica, kar mora pritriliti tudi najpovršnejše misleči delavce. Vzemimo na primer raznovrstne izdelke živeža: koliko je teh mesenih in krušnih izdelkov, brez katerih bi ljudje vsjejedno lahko živeli, a izdelujejo se vendar le — samo zato, ker imajo dobre cene in nosijo dobiček. Obleka, pohištvo itd. se tudi izdeluje v veliki vsotni iz "fnega" blaga in vedno po "modi", dasti bi obleka iz preprostega blaga in kos polnštva, narajen v priprostem slogu, ravno tako zadostoval človeku. Fino in vedno finijeje blago ima pa sorazmerno večjo ceno — in to primaša kapitalistom dobiček.

Današnje proizvajanje se torej naslanja na sodobne cene izdelkov in po razmerju teh cen se več ali manj proizvajaja.

IX. Dobiček ali profit stoji nad stroškom proizvajanja in tržno ceno; to pomenja, da delavec dobi le majhen del vrednosti svojega produkta.

Da se lažje razumemo; delavec, kteri izdelal en predmet, ali bolje skupina delavcev, ki izdelajo en predmet, dobi delež vrednosti izdelanega predmeta v mezd ali plači. In to samo en delež, ki znaša — po zanesljivem zadržku — 17 odstotkov. Ali je ostalih 83 odstotkov čist dobiček? Ne. Kapitalist, v kojega tvornici so izdelali delavci predmet, ima tudi svoj stroške predno predmet; istega na trg in ga prodal. Dobiček prinese šele prodani predmet; koliko odstotkov pa je dobička, tega delavec ne veda, a da ga je lep delež, to sme soditi vsak, kajti drugače kapitalist ne bi dovolil proizvajati.

Vidite, to je tista "vzajemnost" med delavcem in kapitalistom! Delavci dobijo samo 17 odstotkov od vsega svojega produkta, a ostalo ima kapitalist.

X. Kapitalist nima dobička, dokler izdelkov ne prodal. Delavci s svojim majhnim deležem v mezd ne morejo vsega pokupiti, vsled tega mora iti kapitalist na inozemski trg ali pa nastane nadprodukcija in konsekvantna gospodarska kriza.

Člaj se o (novo) kapitalizmu nima dobička, dokler izdelkov ne prodal. Njemu je vsjejedno, naj delavci producirajo toliko, da bi lahko imeli dosti tudi za milijon let — za njega nimajo izdelki nobene vrednosti dokler jih dobičkonosno ne prodal. Kapitalista ne briga, kdaj si ti izdelal kak predmet in kdaj hočeš svoj delež; — to se pravi, da njemu niso mar tvoje koristi. Toliko bolj se pa briga kapitalist, da spravi izdelke na trg, kjer jih gotovo prodal. Ravno, da ti izdelas predmet, kterega prodal kapitalist za \$1. Od tega dobiš ti sedemdeseti centov (kakor že omenjeno, to je poprečna persentura) a ostalo ima on. Ti moraš potentakem izdelati šest jednaki predmetov predno zamoreš obrždati ali kupiti jednega za sebe. Zdad pa nastane vprašanje: kdo bo pa kupil ostalih pet predmetov? Ameriški delavec ži ne; kapitalist jih mora torej spraviti na tuji trg.

(Dalje prih.)